

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
18 octombre st. v.
30 octombre st. n.

Ese in fiecare duminică.
Redacțiunea.
Strada principală 375 a.

Nr. 42.

ANUL XXVIII.
1892.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Sloiul de gheață.

— Novelă. —

(Urmare.)

Salcâmii, ca tineri paznici ai grădinei, se nevoiau să-și impreune crăcile, să facă umbrar florilor și, neisbutind, presărau albe lăcrămiore peste totă grădina. — Dorelele se răsuciau pe sfori ca s'ajungă în vârful boltei din fund, pe când, merișorul care brăzdă straturile și care eră de un verde posomorit în timpul verei, par că ținea sôrelui: «Tu ai topit zăpada, ai gonit

érna, sub care totă firea zăcea adormită, iar eu, edera, mirtul și bradul, frațele nostru mai mare dela munte, eram singuri domnitori peste fire.»

Se uită cu drag, merișorul, numai la albele micsandre ce semănau a bulgări de zăpadă după care îi este dus gândul lui.

În colțul brazdelor, panséua, cu niște ochi mari se uită la mii de floricele, cu mii de fețe, cari se plec, se scutur, se mișc, tresar... simțiri triste, vesele

de plăcere, de durere, ce par că ar avé ele, pare că-și împărtășiau una alteia prin semne înțelese numai de dênsele, de altul nimeni!

Vintilă, uimit de frumusețea florilor, înaintă până în mijlocul grădinei și stătă pe laviță. — Într'un moment îi pără că florile începuse să-i vorbescă, într'o limbă stranie, cuvinte care-l amețiau, îl făceau să viseze.

Marióra lipsind în străinătate la 'nvățatură, Vintilă nu o veduse de câțiva ani; în acest timp și unul și altul luaseră schimbare; decă ei nu ar fi fost pregătiți, mai dinainte, mai că nu s'ar fi recunoscut.

De mititică, ea, avea trăsături frumoșe; mărindu-se,

căpătase o 'nfățisare falnică. — Îți plăcea s'o veđi.

Plăviță, cu ochii negri și cu părul cutat, seménă a fi zugrăvită; — pare că eră o cadră de frumoșă. — Imbrăcată cu o rochiță albă punctată de fețe multe; cu o cordeluță roșie pe cap și cu brațe albe ca zăpada, tinere și plăpânde ca fagurul de miere și plecându-se într'una ca să plevescă brazdele, seménă cu un gingaș fluturul care, în revêrsatul țorilor, venise să sărute florile.

De câteva minute, Vintilă, incremenit se uită la dênșă și fără să șcie cum și ce fel, se simți farmecat d'acéstă copilă pe care o avea înaintea ochilor.

Inchipuirea ce vi-sase el îi sta în față.

Când se ridică de jos, Marióra îl vedă și alergă la dênșul. — În acest moment sosi și Zoe.

Vintilă sărută pe soră-sa, remase mult de mână cu Marióra, dar își pierdă tot curajul. — Nu șciea ce să vorbescă cu ea.

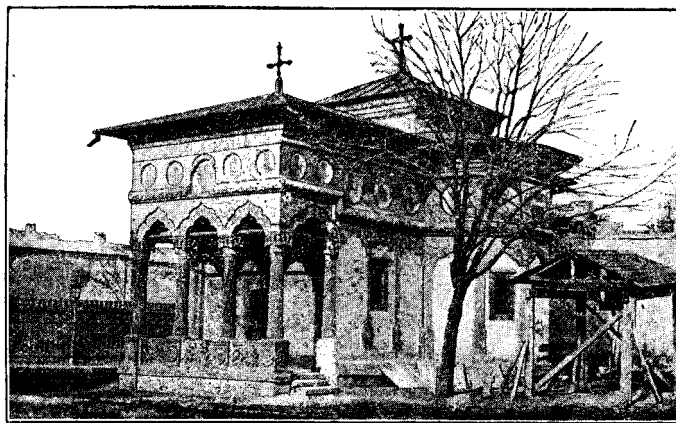
— Bine-ai venit, îi țise dênșă, — de mult te așteptam, — greu te despărțesci de Zoieni.

— Nu, dar...

aveam de lucru... Nu am putut... și se uită țintă la nepóta sa; o măsură din creșcet până în tălpi, iar din minutul în care o vedă se mai limpedise, îi mai venise față.

Gândurile bune, nădejđile invioreză, întotdêuna pe om; chinurile, necasurile îl posomoresc.

Zoe, ca după obiceiul ei, începă să facă lui Vintilă o mulțime de muștrări: că a lăsat-o tocmai când îi eră apa la gură, adăogând că cine șcie ce lanțuri puternice îl ținuse la țéră pe când ar fi putut să vie mai din vreme să care, cum se țice, apă cu ciurul la nunta fie-sei; în urmă, fiind chiămați la mésză, puse capăt la tot ce mai avea de țis și, stătură să mânânce.

Biserica Stavropoleos în București.

De câțva timp, cele doue femei, așteptau ținic pe Vintilă și pe ginerele Mariórei care se dusesese în orașul lui pentru hârtii trebuincioase la cununie; vesele, că unul din ei sosise, trepădau în toate părțile și povestiau mereu lui Vintilă câte au făcut și câte au să mai facă pentru nuntă, dar ele vedeau că el, în loc să le dea vr'un ajutor, nu se mișcă dintre dênsele, nu eră în stare să le aducă nici o slujbă.

Din ciasul în care vechuse pe Marióra, Vintilă nu mai eră om; simția că ceva-l ținea legat locului; nu se mai putea deslipi de lângă dênsa. — Mii de gânduri îi treceau prin minte, iar sufletul seu încercă simțiminte noi, simțiminte pe care nu le mai încercase până atunci! O amor! căci nu scapă nici un muritor de săgețile tale, iar, de uiti vre unul, cu pieptul deschis te cată, alérgă pe urmele tale și tu, copile răsfățat, îl rănești atunci mai tare, mai adânc!

*

De când venise Vintilă, dela țără, treceau țiile pe nesimțite.

Lângă Marióra el părea a fi altul și, din posac ce eră, se făcuse un palavragiu, un glumeț de nu te mai îndurai de dênsul.

De și se află în oraș, inse își făcea ziua în casă jucându-se, ca un copil, cu panglicele, cu paserile și cu cățelușul Mariórei; — se miră soră-sa de dênsul cum de nu eră ca alți băeți de séma lui. Odată chiar îi și vorbi ceva despre acésta, inse el îi răspunde că este destul de mulțămît că pôte sta lângă dênsele. Acésta incredințare venia potrivită, mai ales că nimeni nu-ș putea inchipuî cum stau lucrurile și ce se petrecea în sufletul băiatului în acele minute. Tremurând sărută pe copilă; abia putea să mai s'ascundă, să mai inăbușescă atâta patimă.

Vintilă făcea bucuos ori ce-i spunea Marióra și simția deosebită mulțămire când putea s'o indatoreze; ea, la rândul ei, nu mai contenia lăudând bunătatea unchiului seu care, îi inodă și căpătêiele panglicilor, îi făcea frunte la vrafurile de rufe ce stau gata a trece în dulapurile genericăi.

Erau nedespărțiți; cum se 'mbrăcau, coborau în grădiniță; acolo ingrigiau de flori până la vremea prânzului.

La ori ce se 'nțelegeau de minune, par că s'ar fi cunoscut de când lumea!

Diminéta, Vintilă sosiă mai înteu în grădiniță; nerăbdător se uită mereu spre ferestra ei; i se părea un an până să vedă ridicându-se perdelele, deschidându-se ferestrele, semn iubit al lui și care îi prevestia că Marióra eră îmbrăcată și că, în curând, va veni spre dênsul.

De întârziă puțin, el o strigă să vie, cât mai de grabă, căci o așteptă lucru grădinei.

Impărțiseră straturile de flori între dênșii. Se siliua la muncă și mereu întrebă pe totă lumea, ale cui sânt mai frumoase și mai ingrigite. — Zoe, cu o deosebită mulțămire, se uită la dênșii de pe ferestră. — I se părea că dênsa nu mai fusese nici odată tineră, așa de mult îi tăiase inima necasurile. Vintilă lucră ce lucră și remânea cu ochii stélpiți la Marióra. — De multe ori ar fi voit să-i spună dragostea ce simția pentru dênsa, inse nu îndrăsnia. — Marióra, pe dată ce-l vedea intrerupându-se din lucru și spriginindu-se în grebla lui, îi dicea ridând: «Te-am întrecut, Vintilă, te-am întrecut, uite eu ce bine am plivit, pe cine are să laude Gheorghe mai mult când va sosf?»

Cu aceste cuvinte îi tăia șirul vorbirei ce și-o plănuia în cap și cu care voia să 'ncepă a-și mărturisi focul cătră iubita sa.

Când vedea atâta nevinovăție la Marióra și-atâta dor pentru logodnicul ei, își inăbușia în pept ori ce simțire, și s'apucă, de printre flori a smulge burienele...

La 'nceput nu i se părea ciudat când auđia vorbind despre dênsul, inse cu cât patima sa creșcea, cu atât el ură mai tare pe Gheorghe.

Intr'o zi, Marióra arătându-se ingrijată de întârzierea logodnicului ei, Vintilă se posomorî și se 'nchise în odaie. — Ziua întregă nu scóse nici un cuvânt. — La mésză respunde tuturor în răspăr. — Séra Marióra cercă a glumi cu dênsul, inse lui din ochi sta să-i pice lacrimi și, mai de vreme ca totdeuna, se duse în odaia sa; acolo se încercă a-i scrie, dar afară de câteva măs-gălituri, nu fu în stare a așterne pe hârtie nimic din tot ce îi încercă inima în acele minute. Când Marióra trecu spre odaia ei, îi bătu în ușe urându-i: «Nópte bună.» Sërmanul, cine putu inchide ochii în acea nópte în care i se părea că aude mereu dulcele glas al iubitei sale!

Când o vedu, a doua zi, în grădiniță, veselă și glumetă, ca totdeuna, își reaminti cât fusese de posac, de uricios cu ea, și luând-o de mâni îi dîse:

— Me ierți, Marióra?

— Ddeu să te ierte, căci, cătră mine, tu nu ești vinovat nimic. — Așă și-e firea și eu te iubesc așa cum ești, bade Vintilă.

(Finea va urmă.)

SMARA.

Cânt' o păserică . . .

Cânt' o păserică
In pomul uscat
Cu-atâta măhnire,
Și dor nempăcat!

La cântecu-i numai
A riului unde
Și din stânci ripóse
Echo îi respunde.

Dar nu-i păserică...
E sufletul meu
Ce-și șoptește 'n sine
Aleanul cel greu.

Pe străine țermuri
Dus de-al sórtei vânt,
Unde-i óre, unde,
Un colț de pământ,

Care să aducă
Pace și priință
Sërmanului suflet
Rupt de suferință?

La 'ntrebare-mi nime,
Nime nu respunde...
Numai echo sună
Și-a riului unde.

Paul Forestier.

Comedie in 4 acte și in versuri, de *Emile Augier*.

(Urmare.)

ADOLF.

Domnă-mi veți iertă acésta, nu-i așa?

ANGELA.

Depinde. — Da,

De veți fi mai scurt la vorbă, nu, mai lung de-ți fi cumva;
Căci bărbatu-meu me duce la concert... și...

ADOLF.

Förte bine;

Dar mai mult de-o jumătate cias, să mor de l'oi reținé!
(*Angela ese prin drépta.*)

Scena VI.

PAUL, ADOLF.

ADOLF.

Sfatul despre care-i vorba este förte delicat.

PAUL.

Te cam înțeleg, amice, ce ai tu de descurcat...
Un prieten să te-approve, când ai tu necesitate,
E că 'n creeru-ți clocește vre o nouă-absurditate.

ADOLF.

Dar făcui ceva vr'odată fără-a cere al teu sfat,
O! ingraturé?!..

PAUL.

Prea bine, mi-ai cerut; — dar l'ai urmat?

Ori când am avut plăcerea a te 'ndatorá, imi pare...

ADOLF.

E adevérat; dar astăđi jur, o vorbă-ascultátóre,
Ori care ți-ar fi sentința...

PAUL.

E ceva?

ADOLF.

Nepriceput...

Este vorba... Nu, mai bine s'o luăm dela 'nceput...

(Plimbându-se cu braț la braț.)— M'am dus, șcii, ca să cutreer țeri, oricât de depărtate,
Și figurá de Jocondă să fac prin streinătate...

PAUL.

Ei, și esportarea asta nu ți-a izbândit cumva?

ADOLF.

Pe la început, iubite, șcii, a mers așa și-așa...
La Berlin, de pildă, una... încă tineră, firește...
Inse, șcii tu, o femeie, in sférșit...

PAUL.

Ce se grăbește...

ADOLF.

Iar la Múnich o rusóică... prea frumoasă... inse țeu,
Mai puțin folosítóre mie ca soțului seu...
Și așa incolo... Astfel...

PAUL.

Ei?

ADOLF.

Fui la Viena 'n fine.

Iată intélnesc pe Prater, o parisiană. Cine,

Nu ți-o spui. O curtenisem, nu prea mult stăruitor,
Căci imi resplátise curtea c'un dispreț atingător.
Puțintel cam cu rușine, me inclin, trecend la vale...
Inse dênsa... Carolina s'o numim de cređi cu cale...

PAUL.

Cum voiești... Nu véd in asta vre un réu că botezând..

ADOLF.

Carolina se roșește... se roșește suriđend...
Și din valuri de dantelă imi întinde mâna-i mică
Și-mi rostește: «pe prieteni totdeuna țineți pică?»
— Iar de-atunci am fost la dênsa 'n tóte țiile primit;
Dar să reincep cu curtea nici macar nu m'am gândit,
Căci, frumoasă, liniștită, rece, tocmai o Minervă,
Impunea cu 'nfățışarea, la moment, ori cum rezervă.
Asta cam ținea de-o lună. Intr'o séră noi eram
Cinci, séu șase ênși la dênsa in salon și convorbiam.
Ceva straniu, selbatec erá 'n chipul ei, amice,
De se póte de un ânger vorb' acésta a se đice...
Vocea surdă și stridentă, ochii viu scânteitori,
Palidă și cu obrazii förte-aprinși adese ori...
Plină de sarcasm, nervósă, necăjită, vorbitóre,
Ea erá 'ntr'aceeaș vreme mândră și provocátóre...
Eram amețit cu totul, de ce să n'o spun dintéiu?
Cu atât mai reu, — făcut-am cel din urmă să remái.
Am riscat destăinuirea... O primí făr' de 'ncruntare...
Când vėđui așa, firește, indrăsnii și eu mai tare...
Mare indignațiune... mai tună, mai detună..
Eu nu ascultam... De-odată međul nopții rêsună.
In genuchi fiid, «tăcerel st!...» făcú atunci prin semne,
Și la ultimul rêsunet al bătăilor solemne,
Îngânând cuvinte care nu înțelegeam de fel,
Iată 'ntr'ale mele brațe că se lasă 'n cetinel...
Și atunci...

PAUL.

Treci. — Și pe urmă?!

ADOLF.

Ei, pe urmă... ghici
del catál!..

PAUL.

Spune tu, va fi mai iute; ghicitor nu-s nici-odată.

ADOLF.

De-a mea fericire, încă stam uimit, îți 'nchipuești,
Când, de-odată, «Eșil imi strigă; dumneata me ingro-
zeșci!»

PAUL.

Hm! erá reacțiunea prevėđută, ordinară...
Și-ai remas!

ADOLF.

Vai, nu!

PAUL.

Atuncia nerođia ți-a fost rară!

ADOLF.

Da, dar nobilă și mare imi părú purtarea mea.

PAUL.

Spune sincer: aveai poftă de-o țigară, nu-i așa?..

ADOLF.

De nesăbuite pofte imi ardea atunci mie!...
Rătăcii întréga nópte ca cuprins de nebuție,
Dus de-acea nevoie-adâncă ce simțim de-a osteni
Corpul, când inima noastră plină până 'n vèrf ne-o fi...
Și plouă. Ací dam fuga și ací prindeam a ríde,
Ori vorbiam cu plóia: «Focul ce me arde, te desfide!»

Eram liric! — Rupt de multă ostenelă, m'am întors,
M'am culcat și pân' l'amédă am dormit apoi ne'ntors.

PAUL.

Bun!..

ADOLF.

Ce deșteptare inse, dragul meu! Me scol și 'ndată,
Ca să me asigur bine că vis nu-i scena 'ntemplată,

PAUL.

Pleci la birt...

ADOLF.

Intei, și-acolo fórte 'mbielșugat prâdesc.
Sbor apoi la Carolina. — De departe o zăresc
In balconu-i, rădemată intr'un cot, — o Polymnie
Ce 'n frumoșii ochi păstrează urme-adânci de insomnie,
Cum me vede, fuge 'n casă. Îmi fac pasul indoit
Și ajung. Uimirea-mi inse și-o inchipui? Nu-s primit!
«Dómna a eșit...»

PAUL.

Taci, frate!

ADOLF.

Me revolt, insist: e grósă.

Cat portarul a-l corupe... Aș! porunca-i seriósă.
Nu voiă să me mai vedă!..

PAUL.

• Strașnic lucru!..

ADOLF.

Desperat,

Scriu. Opt pagini; stâncă, frate, și s'ar fi indiuoșat!
Aș! A doua-ți scrisórea innapoi... ne-atinsă-mi vine...
Jurăminte-atunci...

PAUL.

Pe care...

ADOLF.

Me grăbesc a nu le ține...

PAUL.

Și, la clopoțelul ușei să-ți frigi mâna, ai sburat!..

ADOLF.

Da. Dar ce vėd la balconu-i: Un anunț de 'nchiriat!
Trădătóreal o șterșese in ajun... De fel indicii!
Nu lăsase nici adresă, nici nu-și prevestise-amicii!

PAUL.

Nu e numai una care in ășt chip ușor sfērșì,
Ca să póttă să se scape de amant, făr' a roșf!..

ADOLF.

Și ori cât mi-am dat silița urma să-i găsesc, zădarnic!
Astfel, m'am întors acasă obosit de luptă-amarnic!

PAUL.

Ai sfērșit?

ADOLF.

Da; inse-acuma să desbatem...

PAUL.

Tot ce vrei...

ADOLF.

Ce cređi tu de... Carolina?

PAUL.

Tu ce cređi?

ADOLF.

Purtarea ei

Este, ori de Mesalină, ori de ânger... Mijlocie
Nu admit de loc; alege!

PAUL.

Atunci dar aleg...

ADOLF.

Să fie

Cređi, un ânger?..

PAUL.

Nici odată!..

ADOLF.

Prostule! Cum, nu veđi tu

C'o pornire nebunescă mie 'n brațe mi-o dădù?
Că rentórsă datoriei dup'a sa cădere 'ndată
N'a putut, decât prin fugă, fi de 'nvingător scăpată?
Și că 'ntrevėd, pentru mine, in ășt suflet sbuciumat
O virtute mândră, lângă slăbiciune de-adorat?
Dintr'o inimă prea 'nnaltă ispășirea ei porneșce
Ca greșela, deprăvării să i se impute-orbeșce:
Tu nu poți ca să-ți inchipui deliru-i neînfrânat
Decât numai prin sbucnirea unui suflet infocat,
Afară de cređi că este imposibil pentru mine
De a fi iubit?..

PAUL.

De sigur, nu!..

ADOLF.

Atuncia dela sine

Îmi adopti sistema?

PAUL.

Sigur...

ADOLF.

După cele ce ț-am spus,
Mi-oi găsi cumva onorul in a sale mâni espus?
Mi-ai da sfatul teu, indemnul, să me 'nsor, s'o iau soție?
Iată ce reclam acuma del'a ta prietenie...

PAUL.

E dar liberă?..

ADOLF.

Fireșce...

PAUL.

Dar de datorii vorbiai...

ADOLF.

Nu mai are-acuma, inse le avea atunci, așa-i...
Ađi e vėduvă ..

PAUL.

Vėdană!

ADOLF.

Pentru ce așa mirare?
Muritori, ca tótă lumea, și 'nsurații sânt îmi pare...

PAUL.

I-a murit de mult bărbatul?..

ADOLF.

Nu de mult s'a sevėrșit..

(Va urmă.)

Pedepsirea femeilor guralive.

Bibliografie.

Biharvármegye oláhjai s a vallás-untó. Irta Bunyitay Vince, a Magyar tud. Akademia levelező tagja. Budapest 1892. (Românii din comitatul Bihorului și uniunea religioasă de Vincențiu Bunyitay, membru corespondent al Academiei științifice maghiare. Budapesta 1892.)

(Urmare.)

De timpul lui Benkovics, séu îndată după revoluțiunea racoțiană, (anul nu e însemnat), au eșit iesuții din Orade în ținutul Eriului, unde mai existau Români protestanți. Seniorul lor Petru, preotul românesc din Vámos Láz, deodată vicariu al superintendentului calvinesc, dispunea asupra șeptespredece parochii, dintre care s'au unit șapte: Genyété, Kécz, Ujfalu, Papfalva, Derna, Jankafalva, Hagymádfalva, Tótfalu, Csóhaj, Szunyogd, rămânând sub seniorul Petru numai șapte: V. Láz, Sárszeg, Tataros, Szóvárhegy, Monoșpetri și Fancsika.

Timpul revoluțiunii racoțiane n'a fost favorabil nici pentru reformațiune nici pentru unire. Imperialii aveau soți de arme pe Sârbi și spriginau nesuțințele patriarhului Arseniu Csernovics în contra unirei. Pe acel timp a reședut în Orade un vlădică Petru Christofor.

Episcopul orădan Emeric Csáky, în an. 1712 laudă zelul lui Kebell de a aduce la unire pe predicatorii români și calvini și promite, că se va îngriji de subsistența lor, decât nu vor pute să aibă acomodațiune. În an. 1711 i s'a oferit lui Csáky, ca misionariu printre Români, un preot latin dela Șimleu, secuiul Paul László, carele s'a numit pleban în Beinș în an. 1712 și în anul următor canonic actual și archidiacon pentru uniți.

Paul László a prezentat episcopului un proiect asupra agendelor celor mai urgente și a cerut între altele să se reediteze punctele coloniciene despre unire și catechismul în esemplare cât de numeroase, înse în limbă ușoră. Catechismul mare romano-catolic s'a edat în limba română de Francisc Szunyog în Tirnavia la an. 1696 și 1726 cu litere cirile, iară cu litere latine în Sibiu la anul 1709. (Nilles Symbolae pag. 372.)

Preoții românești, mai vértos din districtul Beinșului și dincolo de Barcău și Eriu, la marginele Nirului, au fost câștigați pentru unire, iară în Orade, pe Crișul râpede și pe Lunca (Lakság) László a împințat opozițiune. Oponenții dela Criș au voit să țină adunare de popor la Úrgeteg, dar au fost împedețați de vicecomite, carele înse n'a fost în stare a și liniști spiritele agitate. Se începuse deja persecutarea uniților, mai ales a preoților și mai târziu retorsiunea în contra persecutorilor. Protopopii trecuți la unire se depuneau, preoții se alungau, ba suferiau și bătăi dela popor.

Cu toate acestea László în anul 1724 a cutezat a merge din sat în sat, să viziteze și să catechizeze. Densul amintește, că preotul din Csehtelek a fost ordonat de predicatorul dela Dioszeg, iară despre cel din V. Láz, că a lăpădat crucea de pe biserică și a declarat postul de nefolositor. Acesta e ultimul dat despre Români protestanți în Bihor; în an. 1726 se află deja, că protopopul Luncei s'a dus la Carloveș la alegere de mitropolit. László a continuat visitațiunea și în anul următor și, după ce a vizitat vr'o sută de comunități, și-a prezentat relațiunea oficiasă, al cărei cuprins îl resumă autorul, observând cu tot dreptul, că în aceea se află interesante date culturale, etnografice și istorice.

Zelul lui László a ajuns la culme, când în visitațiunea din anul 1726, împințând rezistență de loc în Veneția oradană, a arestat pe preotul românesc, la ce observă autorul nostru, că acela a fost cel dinteu, dar nu cel din urmă cas, în carele s'a întrebunțat braț armat în cauza unirei. Câteva zile mai târziu acelaș László a escortat cu ostași la Orade pe vice-protopopul Crișului râpede și l'a pus în fier.

Reacțiunea înse n'a întârziat, căci vice-protopopul Luncei, cel ce fusese în Carloveș, a adunat preoți și multă țărănime la Katonaváros și s'a revoltat în contra lui László și a unirei. Episcopul sêrbesc dela Arad a cutrierat satele din Bihor și în anul 1728 s'a prezentat și în Orade în mod provocător. Pe atunci 178 de preoți au părăsit unirea, de frica poporului, reintorcându-se numai după ani.

Prin zelul și liberalitatea contelui Paul Stefan Forgach, vicar capitular în urma episcopului Emeric Csáky († 1732), unirea a început a-și veni iară în ori. Până aci Români aveau în Orade numai în suburbiul Veneția biserică, care în urmă a ramas neunită. Forgach a cedat de oratoriu pentru uniți casa sa proprie în centrul Orađii, a înființat 13 școle, și a dispus în totă diecesa sa rugăciuni publice, și liturgi pentru fericiți propagare a unirei.

Cu toate acestea, poporul eră în fierbere, ținea adunări și-și alungă preoții, acuși pe cei uniți, acuși de cei neuniți; de aceea în anul 1735 a venit o comisiune aulică spre a reșci dela popor: cari primesc și cari nu primesc uniunea? Despre rezultatul acelei comisiuni, care lucrase în anul 1737, autorul n'are decât o alusiune a lui Forgach, că potestatea lumescă a voit să-l oprăscă de a se amestecă în afacerile religioase ale Românilor, dar Ddeu n'a conces aceea. Forgach însemnă la anul 1737, că 147 comune au primit unirea, și episcopul Aradului a părăsit comitatul. Cei 178 preoți reintorși vor fi aparținut celor 147 de comune.

Între acestea s'a denumit la Orade episcop contele Nicolau Csáky, carele negreșit că în conformitate cu un proiect dela Forgach a intenționat a aplică pentru uniți, nu ca până aci, archidiaconi, ci episcop sufragan, și încă român de naștere. Spre acest scop a și cercat pe episcopul greco-catolic transilvan, să-i comande un bărbat abil, și după ce a înțeles, că consiliul regesc vrea să-i dea un preot rutén, a scris îngrabă episcopului transilvan, să aibă la îndemână pe preotul comandat, că îndată, după ce-și va primi bulele confirmatôre, să-l și potă aplică.

În anul 1738 a și sosit la Orade bărbatul comandat din Transilvania, căruia Csáky îi dăce anticipativ vlădică, dar cine a fost acesta, nu se știe sigur. În anul 1746, când suplică Csáky să i se esopereze dela Roma conservarea unui episcop sufragan pentru uniți, candidă pe Ladislau Hátas, carele se află a fi funcționat în an. 1738 ca archidiacon greco-catolic în Orade. Csáky a cerut deodată loc pentru clerici în Roma. Acelaș prelat a provădut pe preoții românești uniți și cu vestminte clericale, de care mulți erau lipsiți. Densul a edificat biserică pe acelaș fund unde stă astăzi catedrala noastră, dar firește mai mică și mai simplă decât acesta. Autorul dăce, că a edificat și reședință pentru episcopul sufragan, dar rățăcește, când crede că acea reședință, în colțul cel mai frumos al pieței, e tot aceea, despre care scrie Dragoș într'o suplică a sa, cum voi arată mai jos.

(Va urmă.)

TEODOR ROSIU
emerit profesor gimnasial.

La Heidelberg.

Alt Heidelberg, du feine,
Du Stadt an Ehren reich,
Am Neckar und am Rheine
Kein' andre kommt dir gleich.

Sunt patru ani de când mai fusesem la Heidelberg, tot ca și în acest an, pentru a participa la un congres internațional de oculiști; am admirat mult și atunci frumusețile orașului și impregiurimilor sale; cu toate acestea, la revederea din nou, emoțiunile plăcute s'au potențiat și mai mult. Chiar la sosirea mea acolo am avut surprinderea îmbucurătoare de a auzi un marș românesc, intitulat «Aus Rumänien» de Millöcker, cu care s'a deschis concertul în grădina publică a orașului în preserea congresului, adevărat la 6 august.

Când a luat marele oculist Graefe din Berlin inițiativa de a înființa la Heidelberg o societate de oculiști, a avut de principiu de a împreună utilul cu frumosul, și în adevăr societatea de oculiști este, în felul ei, una din cele mai vechi societăți de medicină, iar locul unde își ține ședințele anuale, este unul din cele mai plăcute. Se exprimă această și în versul poetic, pus în fruntea acestei comunicări.

Tot acest vers îl cântau oculiștii (séu »oftalmologii» cum se obișnuiește mai mult a se dice în țera română) și pe luntre pe râul Neckar, în trecerea lor pe apă în jos ca să potă vedé mai frumos admirabila iluminare, roșie și ici coala verde, a castelului-ruină de pe deal și a podului vechiu de peste Neckar. Mai intonam apoi și vechiul cântec studentesc: »Gaudeamus igitur iuvenes dum sumus.» De altă parte inse brutarii și cofetarii veniți la congres, (rogu-ve să știți că și ei au avut congres!) cântau și ei la rëndul lor cântece mai moderne, d. e. »Socrișóra mea este un crocodil» (Meine Sbhwiegermutter ist ein Crocodil), și mai strigau și: »să trăiească frații noștri alsacienii!»

Póte că mulți vor luá congresul brutarilor și cofetarilor în ris, dar nu erá glumă, fiind îndecit mai frecventat decât al oculiștilor, mai avënd apoi și o esposițiune mare de produse și articole de brutărie, de conditorie și de industriile inrudite, cu terminul dela 7—14 august.

Sunt opinii, cari susțin că chiar congresele științifice nu prea au rațiune în timpurile actuale, când presa respândéște creațiunile intelectuale cu atâta iuțelă; ușor ve veți inchipuí deci cu cât mai adversare vor fi aceste opinii față de un congres, în care nu cred să se fie studiat cestiunea: »cum s'ar puté face pâne igienică mai mare pe un preț mai modic!»

Dar domnii brutari nu cochetau numai cu frații lor alsacieni, ci și de oculiștii îi apucase un fel de dragoste. Voiau cu ori ce chip a vedé frumoasa aulă a universității, în care atěrnă și un steag al acestei vechi universități pe care se vede 1386—1886; și această o doriá dlor într'o di, când aveam noi să ținem aci ședințele nóstre; dar au fost făcuți să înțelégă prin primarul orașului, că știința nu se desvóltă în sgomot, ci mai mult în liniște.

N'am sfěrsit-o încă cu dnii brutari. În timpul cât am stat la Heidelberg, am mâncat pâne, numită de casă,

atât de rea, că numai lipsa șefilor din brutării, probabil pentru participare la congres, póte esplicá acea reutate. Ací mi-a venit ideia, că poetul trebuiá să cante »fie pânea cât de bună, tot mai bună în țera mea», iar eu aș fi putut dice aci »fie pânea cât de rea în țera mea, tot mai rea la congresul brutarilor.»

Acum încă una de ale mâncării. Caféua cu lapte să nu o iai în Germania, ci în Austria; dar de un timp incóci să fi și aci cu băgare de sémă. Acolo totul consistă din cafea apătósă (zámurină de cafea négră), iar puținul lapte ce i se adaugă, este așá dicënd numai de mărturie, ca pentru o pasere; dincóci iarăș a început a se respândí afurisita de cafea de malț de Kneipp. Cui îi place, n'are decât să poftéscă, eu inse cred a-mi impliní o datorie dicënd »veto», cum am đis odiniórá, tot în »Familia», și în contra inoculării lui Koch, și această pe un timp când esistá cel mai puternic curent pentru această metodă. Me mulțamesc cu gândul, că vreodată se va observá, că și câte un medic român s'a gásit a eși din tăcerea nepăsătoare față cu fel de fel de inovațiuni de ale medicinei.

Relativ la caféua cu lapte accentuez și la acest loc, că nu cer ca sucule de cafea, ci laptele să fie hrănitóru, iar aceea să servéscă numai de a face ca laptele mâncat đilnic, să nu devină grețos.

Intențiunea mea erá mai mult a descrie congresul de oculiști dela Heidelberg, dar luând-o prea pe de parte, nu-mi remâne altă, decât a me exprímă pe scurt asupra acestui punct. S'au ținut la congres trei ședințe științifice, avënd la ordinea đilei cestiuni de actualitate din ramura oftalmologie, d. e. miopia, scóterea corpilor streini (fer) din bulb cu ajutorul magnetilor tari, conjunctivita granulósă, afecțiuni ale nervului optic în urma afecțiunilor cerebrale, metode mai noi de operațiuni la ochi, oftalmie bacterienă și simpatică, paralisii la ochi și isterie, și alte asemenea. A mai fost și o ședință cu demonstrațiuni de ochilari noi, instrumente noi de operat, preparate microscopice, modele de esaminarea sensului de colorii și multe altele; precum au mai fost espuse și multe aparate oculistice din partea unor opticieni. Nu cred a fi aci locul de a le descrie pe toate.

La banchetul oculiștilor s'a ținut într'altele toast și unul pentru reprezentanții diferitelor țeri. Amabilele cetitóre vor aflá póte cu plăcere șcirea, că și o membră din secul lor a luat parte la acest congres, anume doctora Rosa, care este dirigenta unei clinice pentru bóle de ochi în Salzburg. Toast hazliu a fost și al profesorului Schmidt-Rimpler, care aminti că a vėđut un điar apărut în Waimar, intitulat »Das Jahrhundert der Frau» (Secolul femeii) și crede că la fel cu acest jurnal am puté numi în oculistică secolul present de »secol al oftalmiei simpatice» (notați că oratorul a purtat discuțiuni vii relativ la numitul soiu de bóla de ochi). Despre secolul viitor numitul jurnal dice, că și în oculistică secolul viitor va fi al »generațiunei tinere.» Urale de »hoch!» la adresa acesteia.

Cu orașul afinelor (Heidelbeere) aș fi terminat, dar doresc a mai pomení aci câteva și de prin alte localități prin care am trecut în drumul meu. »Tot satu cu zănatu» dice un proverb bănățenesc, și astfel am observat și în privința bandajării (legării) ochilor la unele clinici cu bandă albă, iar la altele négră. M'am întrebat pentru ce una și nu cealaltă, și nu mi-am putut da un respuns satisfăcător. Póte cetitórele ar puté mai ușor esplicá motivele. Pentru negru cred că pledézá numai preferința bolnavilor, pentru că au astfel un aspect mai afectat. Nu cumva judec greșit? Tot așá au și damele

suferinde de ochi mai multă aplicare a purtă ochilari albastru decât negri, dar aci știința e precisă, anume se dau ochilarii albastru numai la anumite supraescitări ale retinei, incolo sînt de preferit cei negri. Am mai observat diferința dela clinică la clinică și in privința ținerii intunecoase s'eu vederose a salei cu bolnavi operați de cataractă etc. și m'am mirat că oculiștii n'au căduț încă de acord in această privință. Cei operați pot mai bine decide cum le vine mai bine după operație, la intunerec, s'eu la vedere. Cât me privește pe mine ca oculist, eu știu că sînt casuri de operație in cari lumina tare este in stare a periclită vederea ochilor.

Cu privire la clinica oftalmologică dela München, așteptările mele au ramas nemulțămite față cu cele din Viena. Frumos situatul oraș Stuttgart nici n'are clinică, nici universitate, pentru că acesta se pregătește in apropiatul oraș Tübingen. In schimb inse literatura medicală ese la lumină in mare parte din téscurile Stuttgartului. Primul meu op in limba germană tot aci a veduț lumina țilei. Heidelbergul are un model de clinică de ochi, curățenia de aci și lustrul de pe parchete le poți asemăna cu ale unui salon de bal. O bibliotecă de oculistică apröpe completă. Cu tóte acestea i se va mai adauge in curënd și un laborator bacteriologic pentru cercetări oculistice. Frumösa Dresda e cam primitivă in ceea ce privește oculistica și numai de aici nainte se fac pregătiri a se indreptă lucrurile prin clădirea unui nou spital. Negăsind după ce am umblat, m'am indreptat spre opera regală și am ramas satisfăcut. In Viena afară de clinici, am avut ocaziune a vedé și esposițiunea teatro-musicală cu variatele și istoricele ei obiecte de artă.

Uitasem să spun câte ceva și despre «zlata Praha» (Praga de aur) a boemilor, cu un trecut atăt de glorios, cu clădiri istorice de o parte și noi de alta. Teatrul boem rivaliséză in frumusețe cu cel german, rivalitate este și intre universitatea cehă și cea germană. Mai nou și mai grandios este un muzeu, ce va cuprinde tóte anticele și obiectele de valöre din Boemia. In aula universității din Heidelberg vedurăm un stég cu 1386, pe când in cea din Praga ar puté sta altul cu 1348 pentru că la 1848 s'au implinit cinci sute de ani dela fundarea ei. Intre cele 7 poduri de peste Moldau, aceea numită a lui Carol are statua sfântului național boem Iohan de Nepomuc, care a fost aruncat in apă. Dintre cele peste 100 de biserici și bisericuțe, cea numită Theyn, făcută intr'un stil pompos, posedé statua renumitului astronom Tycho de Brahe mort in Praga la 1601. Frumöse semne de astronomie vedem și la ciasornicul apostolilor de pe turnul mare al casei municipale (Rathaus). Acest ciasornic isprăvit la 1490 s'a reparat din nou la 1864—5 cu suma de patru mii de floreni. Afară de orele țilnice mai arată și orele planetelor și stelelor, apoi faselé lunei, zodiacul etc. Când bate ciasurile, se deschid ferestrele și apare sfântul Petru cu mânia spre cer, Paul binecuvëntând cu capul, iar Ion cu mânia; pe când mórtea apucă un om din apropierea sa, care dá să se ferescă. Praga are și o mahala ovreiéscă, destul de necurată. Fiind că la 1648 ovreii s'au luptat contra șvedezilor, de aceea li s'a permis a-și decorá un turn cu un ciasornic numerotat ovreesce.

Turnul fómetei (Hungerturm) a găzduit pe cavalerul Dalibor, care prin cîntecul pe vióră, parte pasionat și furtunos, parte dulce și elegic, a căutat a moia inimele, dar la 1497 a fost spénzurat pentru întărîtarea țéranilor.

Trecem dela această a treia capitală a monarchiei

austro-ungare peste prima, la a doua, la Budapesta. Clinica de oculistică de aici este pusă pe o basă destul de temeinică; biblioteca ei, in mare parte pusă la cale de subsemnata, pöte apröpe rivalisá cu cea din Heidelberg, care ni se arată ca un ce unic in felul ei. Dirigintele ei, fostul rector și fostul meu profesor Schulek, pöte servi multor ómeni mari de model. Cu o deosebită satisfacere am reversat știința și arta căștigată dela densusul și asupra mai multor suferinđi din ținutul Orașului, unde se află și locul meu natal.

Și intors la locul de unde am plecat, dic cu poetul:

«Tot e vis și armonie.»

DR. G. CRAINICEAN.

Biserica Stavropoleos in Bucureși.

Biserica Stavropoleos, pe care o infațoseză ilustrațiunea din fruntea acestui numer, de și mică, este cel mai artistic și prin urmare cel mai prețios edificiu religios vechiu in Bucureși.

Stilul seu merită a fi studiat de arhitecți, precum și de cătră artiști, căci representă frumuseți admirabile, de care nu se mai găsesc in timpul nou.

Pecat, că biserica părăsită și apröpe in ruini, nu se restauréză, căci ar puté devini o podóbă a capitalei României.

Se află la inceputul Căii Victoriei, de-a drépta, in o stradă laterală, ce merge paralel cu strada Lipscanilor.

Pedepsirea femeilor guralive.

In evul mediu, in Germania, s'au pedepsit fórté aspru femeile guralive, care prin scornirea unor minciuni au conturbat fericirea altora. Pedépsa lor a fost fórté drastică: li s'a aninat in spate o tablă rotundă, pe care erau zugrăvite doué babe care se pãlmuesc; apoi legându-li-se mânia din dërëpt, au trebuit să se plimbe de-a lungul stradelor, incungiuurate de copii și de popor care rîdea de ele, pe când un cancelist dela oraș cetiá hotărîrea magistratului prin care au fost condamnate la această pedépsă.

Ilustrațiunea de pe pagina 497 representă o astfel de scenă, eternisată de-un pictor de atunci.

N'ar strică să se aplice a uneori și 'n timpul de acum această pedépsă.

B o n b ó n e.

— Tată, am citit astăzi, că ómenii se trag din maimuțe, așa să fie óre?

— Auđi ce dobitoc! Tu pöte te tragi dintr'o maimuță, eu inse nu!

*

Păcală și-a scrântit piciorul.

— Te dóre reu? il intrébă doctorul.

— Nu. Schiopătez numai când merg.

*

— Ce dracu de nu mai móre nici un epure, eu îi impuşc și fug, strigă desnădăjduit un vênător de ocașie, care eră și doctor.

— Scrie epurelui o ordonanță, dle doctor și te va ascultă.

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Sciri literare și artistice. *Di Gr. G. Tocilescu* a plecat iarăși în Dobrogea să continueze săpăturile la Adam-Klissi. — *Di Zaharia Boiu* a publicat la Sibîiu o odă intitulată: «La jubileul de 25 ani al Reuniunii sodalilor români din Sibîiu.» — *Di G. Secășanu* va scote la lumină în Alesandria o lucrare intitulată: «Luptele italienilor pentru libertate și unitate» cu o prefață asupra mișcării naționale române. — *Di D. Tronescu*, sculptor la Iași, a făcut bustul reposatului Gr. Cobălcescu, fost membru al Academiei române și profesor la universitatea din Iași. — *Di Constantin D. Stăhî*, distinsul pictor și profesor al școlii de bele-arte din Iași, a fost numit director al acestei școli, în locul dlui G. Panaiteanu Bardasare, retras la pensie.

Istoria literaturii române în limba germană.

Di dr. W. Rudow este un bărbat de litere curagios. Ceea ce ómenii noștri, cari nunumai știu limba română, dar au și studiat literatura ei, încă nu ne-au putut da în formă completă, dsa, care abia de câteva luni s'a stabilit din fundul Germaniei între români, ne-a și scris în limba germană: o istorie a literaturii române. Curagiul dsale este cu atât mai rar, căci după mărturisirea sa proprie din «Introducere», nici n'a cetit toate produsele literare române; ba, adaugem noi, apretiează și lucrări care nici odată n'au apărut ori încă nu s'au publicat. Care va să dică, istoria dsale este o lucrare serioasă, foarte serioasă. Constatat din capul locului acest merit, însemnăm că opera poartă titlul: «Geschichte des Rumänischen Schrifttums bis zur Gegenwart von Dr. W. Rudow.» Pe românește: «Istoria literaturii române până 'n prezent de dr. W. Rudow.» După titlu se afișează, că istoria acesta e lucrată cu spriginul celor mai de frunte scriitori și revădută și întregită din însărcinarea ministeriului de culte din București de dl profesor I. Negruzzi membru al Academiei și deputat, și de dl G. Bogdan, apoi că s'a publicat cu spriginul ministeriului r. de culte al Prusiei. Precum se vede, scrierea a avut atâtia părinți și nași, încât nu șcim cui să adresăm smeritele noastre complimente. Din incurcătura acesta ne scote inse nenorocósa norocire, că n'avem motive să vinim cu laude, ci numai să descoperim sincerele noastre păreri de reu, că considerând competența în materie a autorului, dar — ierte-ne dsa — mai cu sémă numele revădătorilor și întregitorilor, precum și spriginul «celor mai de frunte scriitori», ne-am înșelat în așteptarea noastră. Durere, nunumai noi am pățit așa, ci totă presa română care pân' acuma s'a ocupat de acest product literar. «Revista Nouă» din București, șiarul «Tribuna» din Sibîiu, dl Lazăr Șăinén în opera sa «Istoria filologiei române» ne confirmă. Di Șăinénu scrie: «Cartea dlui dr. Rudow nu implinește condițiunile unei tratări științifice a materiei.» Neinnălțându-se la nivelul unei lucrări de știință, cartea acesta este o compilațiune făcută cu vedita tendință d'a probá lumei germane, că numai iniurierea culturii sale a produs tot ce este bun în literatura noastră. Drept urmare a tendinței ficsate, autorul intimpină cu elogii pe toți aderenții culturii germane și nu apretiează după merit, ba auneori desconsideră nume ilustre în literatura noastră și necontentin își bate joc cu un aer de superioritate de toți aceia, cari au arborat la noi și 'n literatura noastră stindardul cultului latinității noastre, pentru că nici unul din aceștia n'au învățat naționalismul la nemți. Di Rudow (de origine slav) spune cu mândrie că este german și ca atare — firește — n'are ochi să vedă pe francezi. Acesta ură

de rassă atinge culmea în »critica» ce face poesiei »Ginta Latină» de V. Alecsandri. Invățatul nostru autor protesteză cu totă serioșitatea în contra acestei poesii — audțiți! — în numele științei. «Căci — spune dsa la »pag. 143 — nu este nici un »Cântec al gintei latine» »precum nu există nici gintă latină, ci sînt numai ibe- »riani, gali, daci etc. cărora li s'a impus latinitatea de »cătră invingătorii lor. Representanții »gintei latine», în »entuziasmul lor au premiat poesia acesta, prin care ea, »adeca ginta latină, represintă pe pămînt pe Dumneđu, »ea poartă 'n frunte stea, vîrsănd lumină 'n urma ei» și »mergînd totdeuna în fruntea altor ginte. *Ginta latină,* »*prin urmare, încât merge ca racul ori capul ci este atît »de gol, încât stéua străbate prin el.*» E bine, ori cât am voi să remănem serioși, nu putem în fața acestui »protest în numele științei», în care lipsa sentimentului poetic și ura nemblăndită față de ginta latină, — da! ginta latină! — se bat în capete. Acesta impresiune ne impedează să ne mai ocupăm de cartea dlui Rudow, compătindu-l din totă inima, că — precum ni-o spune 'n epilog — și diarele germane i-au desconsiderat lucrarea, căci decă nici nemților nu le trebuie ce-a scris, pentru cine a lucrat dsa? Diarele acele, ni se spune tot acolo, puteau să-l împingă să-și publice cartea în franțozește, ceea ce eră mai rentabil, inse n'a voit să facă acesta, *căci dsa este german.* Iată iarăș cuiul din sac!... Încă o vorbă! Frontispiciul cărții ne spune, că acesta carte s'a scris cu spriginul celor mai de frunte scriitori. E bine, cine sînt aceia? Vrem să le șcim numele, căci dl Rudow ca nēmț și dușman nempăcat al latinității, putea să ne facă insulta acesta, dar un român nu pôte fi capabil de-asă ceva. Dnii I. Negruzzi și G. Bogdan nu credem să fi cetit pasagiul citat, căci atunci de sigur i-ar fi respins cererea să-și dea numele drept recomandațiune la publicul românesc. Dar ministeriul de culte al României știut-a ce lucrare spriginește? Cu neputință, căci de sigur n'ar fi dat nici un ban pentru o carte care cu tot ajutorul primit nu se sfiește a ne persiflă înaintea publicului german!... În sfîrșit iată deslegarea! La călcăiul cărții, șirele din urmă recitifică modest cele ce sus în titlu se anunță cu mare emfasă; rectificarea spune, că totă întregirea indicată abia se reduce la doué pagine, iar împărtășirile din scrisori privesc numai datele biografice. Prin urmare »spriginul celor mai de frunte scriitori» s'a redus la nimica; iar întregirea aprópe la nimica... Deci observările critice sînt ale dlui Rudow. Numai dsale avem să-i mulțumim toate. Dar atunci de ce a tipărit în fruntea cărții ceea ce 'n sfîrșit ênsuș desminte?!

Monumentul lui Adamachi. Academia Română în ședința sa dela 9/21 octombrie a însărcinat pe sculptorul Vasilescu cu executarea monumentului marelui donator Adamachi, care prin testament legatar a lăsat Academiei doué milioane de lei. Acest monument se va face intocmai după planul ce sculptorul a depus, adică literatura, filosofia și știința. Partea arhitectonică va fi de granit, iar partea sculpturală de bronz. Bustul se va așeză în sala Academiei.

Documente istorice. Di C. Esarcu, ministru plenipotențiar al României la Roma, și acum ca și în celalalt rënd când a fost reprezentant al țerei, s'a ocupat cu căutarea documentelor relative la România. Printre alte multe documente de acest fel ce a găsit în arhivele diferitelor orașe, se află unul foarte interesant în archiva dela Genova: E un document prin care se arată că un însemnat bancher din acel oraș, trimitea la 1475 bani lui Ștefan cel mare, domnul Moldovei. Se știe că

tocmai la acest timp Stefan cel mare purtă resbóele sale contră Turcilor.

Diar nou. *Dacia*, diar bi-săptămănal, sub direcțiunea dlui Al. Radu, va eșf la Galați.

TEATRU ȘI MUSICA.

Societatea pentru fond de teatru român.

In urma scrisorii comitetului arangiator din Brașov, adunarea generală a Societății pentru fond de teatru român, convocată acolo pe 6 și 7 novembre n. a. c., din cauza cholerei se amână pe véra anului viitor 1893, tot la Brașov.

Budapeșta 26 octombre 1892.

In numele comitetului:

Iosif Hosszu
președinte.

Teatrul Național din București. Stagiunea deschisă cu Despot vodă de V. Alecsandri atrage destulă tume. Pân' acuma s'au jucat întâia oră următoarele piese lraduse: «Reposatul Toupinel» de A. Bisson, «Polyeuct» tragedie de Corneille, tradusă in versuri de Senea; dintre piesele vechi, s'au jucat «Pygmalion» drama dlui Bengescu-Dabija și o comedie de Molière. Acuma se repetă «Stefaniță Vodă» tragedia dlui Iosif Vulcan, repetițiunile din urmă se vor ține in curënd.

Operetă română la București. Anunțaserăm in mai multe rânduri, că profesorul și compositorul G. Stefanescu înființază la București un teatru nou, in care se vor presentă operete in limba română. Acest teatru, care — după proprietarul edificiului — se va numi «Teatrul Maican» — s'a adaptat din sala vechiului Ateneu dela intrarea in Cismegiu. Repetițiile au inceput la 4/16 octombre, cu care ocaziune dl G. Stefanescu a ținut artiștilor o alocuțiune. Prima operetă care s'a pus in repetiție este «Olténca» de Ed. Caudela. Printre operetele ce se vor cântă, după cum aflăm din «România Musicală», vor fi și trei operete române, anume «Olténca» și «Fata Răzeșului» de dl Ed. Caudela și «Scaiuul bărbaților» libretul de dl G. Bengescu-Dabija și musica de dl G. Stefanescu. Trupa se compune astfel: dame: dna Zoe de Nori (Chrisenghi) prima donă, dna Iosefina Aristide-Gălușcă, dșóra Gema Capeleanu primadona, dna M. Alesandrescu; dnii: Băjenar prim tenor, Teodorescu bas, Grigoriu prim tenor, Simionescu prim bariton; șeful orchestrei dl G. Stefanescu, al doile dl Iuliu Viest. Corul se compune din 25 persóne, dame și bărbați, aleși dintre cei mai buni din țéră. Repertoriu: operete: Olténca și Fata Răzeșului de Ed. Caudela, Gasparone de Millöcker, Cântecul lui Fortunius de Offenbach, Mikado de Sullivan, Scaiuul bărbațului de G. Stefanescu; opere: «Iosif» de Mehul, «Jurământul» de Mercadante și «Lucreția Borgia» de Donizetti; reprise: Baronul țiganilor de Strauss, Boccacio de Soupée, M-lle Nitouche de Hervé.

Teatrul din Iași. Consiliul comunal din Iași, precum aflăm din «Era Nouă», a discutat in doue ședințe schițele planurilor de situațiune a noului teatru, care se va clădi de arhitectii Fellner și Helmer. S'a admis schița care ficséză teatrul cu fața inspre strada Căpitan-Păun; restul pieței urméză a fi amenajat pentru trăsuri, bulevarde, parcuri, basenuri, monumente etc. Strada Căpitan-Păun dela colțul stradei Primăriei până in strada Nemțescă urméză a fi prefăcută intr'un mare bulevard, espropriindu-se terenul și casele vechi numite «la Pomul Verde», cum și grajdurile primăriei. Indată

ce mijlócele comunei vor permite, se va mai espropia jumătate din atenansele caselor dlui H. Goldner, și jumătate din casele fóste Negroponce, unde sânt ađi comptoarele fraților Weisengrun; cu acest chip se va face un nou bulevard, începënd din fața teatralui și mergënd până in bulevardul și fața mitropoliei. Tóte aceste espropieri se crede că nu vor costá mai mult de 200,000 lei, — inse prin acéstă lucrare centrul Iașului va luá o față cu totul nouă.

Un vals nou. La București a apărut «Cecilia Vals» pentru piano, compus de dl N. Vasiliu, capelmaistru. Se află de vëndare și in deposit la dl N. Mischonzniky, magazin de pian, note și instrumente musicale, in București, piața sf. Gheorghe.

Centenarul teatrului maghiar in Ardeal. La 11 novembre an. c. se vor implini o sută de ani de când prima trupă dramatică maghiară, înghiabată mai cu sémă din diletanți, a inceput să dea reprezentațiuni la Cluș. Dieta Ardealului din vremea aceea, voind să asigureze esistența artei teatrale maghiare in Ardeal, a votat înființarea unui astfel de teatru in Cluș, care esistă și astăzi, grație ajutorului ce i se dá din partea statului. Din incidentul acestui jubileu centenar se vor da la Cluș in 10 novembre și dílele următoare niște festivități, pe care le arangéză un comitet anume. Comitetul acesta a invitat la serbări și societatea pentru fond de teatru român, prin o adresă trimisă presiului.

O romanță nouă. A apărut la București o romanță in stil popular, intitulată «Cucul», cuvintele de dl V. N. Cisman, musica de Nastase Ionescu, cunoscutul chitarist din București.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Știri bisericești și școlare. Sinodul României, intrunit in sesiune de tómnă, va designá candidați in locul vacant de episcop al Romanului, in locul reposatului Melchisedec. — *DI Ioan Pinciu*, nou-alesul protopresbiter al Ciacovei, s'a introdus serbătoreșce mercuri la 15/27 l. c. in ȕiua de St. Parascheva, comisarul consistorial a fost protopresbiterul Adam din Iam. — *DI Maurițiu Becker*, consiliar din Prussia și locuitor in Viena, petrecënd véra la Bistra in Ardeal, a dăruiț bisericeii române gr. c. de acolo doue candelabre in preț de 200 fl.

Urmările suspendării părintelui Lucaci. Canonul Ioan Papiu și spiritualul George, ca trimiși episcopesci din Gherla, sosind la Șișești, au dobândit după multe cereri invoirea poporului ca să deschidă bisericile, inse numai cu condițiunea, ca in timpul cel mai scurt să li se redea și preotul lor. După rentórcerea trimișilor, poporul nedumerit s'a adunat din tóte satele și in numer de vr'o 200 au pornit la Gherla, ca să vorbescă cu episcopul; pe drum numerul lor s'a urcat la vr'o 500. Sosind la Gherla, n'au putut să vedă pe episcopul Szabo, căci acela aflând de vinirea poporului, s'a dus de-acasă in timp de nópte. Poporul i-a lăsat o adresă, prin care cere restituirea parocului lor, accentuând, că acésta e cererea cea din urmă a lor; totodată a trimis o telegramă vicarului mitropolitan din Blaș, prin care asemenea cer rehabilitarea preotului lor, căci in casul contrar vor trece la altă confesiune. O depeșă a «Tribunei» anunță, că credincioșii din Șișești și filiile Dănești, Bontăeni și Unguraș s'au insinuat pentru trecere la confesiunea greco-orientală.

Societatea studenților din Brașov. Societatea de lectură a studenților dela gimnasiul român gr. or. și școala comercială din Brașov s'a constituit în 3/15 octombrie sub presiunea dlui profesor Virgil Oniț, în următorul mod: vice-președinte: Tiberiu D. Eremie cl. VIII gimn.; secretar: Procopiu Givulescu cl. VIII gimn.; vice-notar: Mateiu Jiga cl. III com.; bibliotecar: Nicolae Ionescu cl. VII gimn.; vice-bibliotecar: Emil Vințeler cl. II com.; cassar: Aurel Chicomban cl. III com.; controlori: Petru Moldovan cl. II com. și Aurel Florea cl. VII gimn. Membrii în comisiunea literară: Ioan Ionică cl. VIII gimn.; Rudolf Orghidan cl. III com.; George Purcel cl. VII gimn.; Vasile Osvadă cl. III com.

Societatea tinerimei studioase din Blaș dela gimnasiul superior gr. c. s'a constituit pe anul școl. 1892/3 în următorul mod: Președinte Paul M. Bogdan școl. în cl. VIII; secretar Vasiliu G. Crișan școl. în cl. VIII; cassar Iustin Pop școl. în cl. VII; notar Victor Pop școl. în cl. VII; bibliotecar Nicolau Pop școl. în cl. VIII; vicebibliotecar Simeon Nicolescu școl. în cl. VII; controlor Nicolau Racovițan școl. în cl. VIII.

C E E N O U ?

Hymen. O logodnă strălucită în Bucovina. Duminică în 16 a l. c. n., scrie «Gazeta Bucovinei», a avut loc la Berhommet în casele Escelenței Sale baronului Aleco Vasilco logodna dlui Nico cav. de Vasilco cu dșora Olga de Gherghel, fiica dōmnei Elena de Gherghel născ. Vasilco, proprietară mare în Lucaveț. La actual logodnei au asistat, afară de familia Escelenței Sale și de familia mirilor, dl baron George Vasilco cu dōmna, baronul Victor Styrcia, baronul Nico Mustatza, contele dela Scaia cu dōmna, Br. Basil Volan, Ioan cav. de Tabora cu dōmna, pretorul Isicescu cu dōmna și alții. — *Di David Pop*, învățător-dirigent în Herman, s'a logodit cu dșora Eufrosina Fenechi în Brețcu. — *Di Alexandru Andressi* din Alibunar și dșora Aurelia Dancăș se vor cununa la Reșinari în 30 octombrie. — *Di Iachim Ungur*, cleric absolvent din Sibiu, la 27 octombrie nou s'a cununa cu dșora Lucreția Cerbicean în Iațeg. — *Di Nicolae Turcu* și dșora Maria Cioflec s'au cununa în Brașov la 11/23 l. c. — *Di Ioan Apolzan* s'a logodit cu dșora Stefania I. Iosof la București.

Sciri personale. *Di Petru Opris*, director de poștă și telegraf la Cinci-biserici, a fost distins cu ordinul de fer cl. III. — *Di Ilie Cismaș*, viconotar la judecătoria cercuală din Seliște, a fost transferat în aceeaș calitate la tribunalul reg. din Deva.

Reuniunea femeilor române din Mediaș și impregiurime, precum a arătat actuala ci presidentă dna Maria Romanu în cea din urmă adunare generală, este una din cele mai vechi reuniuni femeiești române. S'a înființat încă la 1868, ca filie a reuniunii femeilor române din Brașov, sub presiunea dnei Ana Chendi. La 1870 reuniunea a devinit de sine stătătoare, cu statute întărite. De atunci și pân' acuma ea înainteză necontenit, încât ați fondul ei s'a urcat la 4869 fl. 83 cr. Reuniunea vrē să adune un capital de 10,000 fl., din ale căru interes să se ajutore școlărițele române din Mediaș și ținutul acela.

Reuniunea femeilor române din Brașov neintrunindu-se la 11/23 l. c. în numărul cerut spre a pute modifică statutele, dna presidentă Agnes Dușoiu și secretarul dl Lazar Nastasi au convocat pe 19/31 octombrie a doua oră o adunare generală extraordinară, la

orele 2½, în sala cea mare din edificiul școlilor române. Modificarea în statute are să se facă la ordinul guvernului, care a avisat reuniunea, că paragrafi 1 și 8 n'ar corespunde impregiurărilor actuale.

Procese cu ridicata. Aflăm din ȕiarele maghiare, că procurorul din Cluș a intentat proces de presă contra dlui Eugen Brote și 24 consoți pentru respândirea memorandumului, un alt proces tot în contra dlui Eugen Brote și 2 consoți pentru tipărirea «Replicei studenților români» la răspunsul tinerimei maghiare. Ambele se vor desbata la tribunalul de presă din Cluș.

Crise. În Budaposta e crisă ministerială. Se proiectase adică un fel de împăcare între armata comună și între honveđime. Ocaziunea eră să fie la încoronarea unui monument pentru honveđi, unde ar fi mers și comandantul armatei comune să depună o cunună; în schimb trebuia să se ducă și honveđii ca să incunune statua lui Hentzi în Buda. Pentru executarea acestui proiect se angajase și ministrul-president cont. Iuliu Szapáry, înse a fost atacat în dietă și în afară de tōte cercurile maghiare cu atăta vehemență, încât proiectul s'a retras. Gurtea care se află în Gödöllő, s'a supărat și s'a rentors la Viena.

Colera, care s'a ivit în Budapesta, n'a luat dimensiuni mari, dar nici n'a încetat cu totul, căci tot mai mor câte 8—10 pe ȕi. Din cauza colerei s'au închis tōte școlele; fiind că înse aceea scade, universitatea va începe de nou cursurile. Afară de Budapesta, s'au mai ivit în câteva localități din țeră, înse fōrte sporadic. România a luat mesuri, pentru ca colera să nu se transporte în țeră; la Predeal și la Verciorova a înființat carantine, care durēză câte cinci ȕile.

Rutenii emigrēsă din Bucovina. Aflăm din «Gazeta Bucovinei», că de un timp încōce rutenii bucovineni, urmând esemplul celor din Galiția și în cea mai mare parte chiar seduși de aceștia, începură să emigreze în Rusia. Până acuma numărul celor emigrări nu e tocmai mare și nici nu s'au întemplat emigrări în masse mai mari, cu tōte aceste guvernul a luat tōte mēsurile cuviincioase la frontiera Rusiei, ca să impedece emigrările. Numitul ȕiar scrie, că pricina acestor emigrări se rapōrtă la condițiunile de esistență.

Gara centrală în Bucureși. Un concurs internațional va fi deschis pentru planurile construcțiunei gării centrale și a unui nou local pentru direcțiunea căilor ferate. Planurile vor trebuī să fie depuse înainte de 1 maiu 1893. Trei premii vor fi acordate: de 30,000, de 15,000 și de 10,000 lei. Autorul planului clasificat I va fi însărcinat cu alcătuirea planurilor definitive.

Un conte birjar. În martie, anul acesta, a murit în Londra marele fabricant și proprietar Berry Smeth. Ca moștenitor al averii sale, — care se ridică la peste 10 milioane de fr. — a lăsat pe un fi vitreg al seu din Viena, contele Valdemar Chotek. Dar fiind că el dispăruse din Viena, poliția a anunțat un premiu de 1200 de franci pentru acela care va da de urmele contelui. Premiul acesta l'a câștigat un birjar din Budapesta care a anunțat poliției, că contele Valdemar e de 10 ani de ȕile camaradul seu în Budapesta și-și câștigă pânca de tōte ȕilele, ajutând la curățirea trāsurilor; el se numește Kottemar Vald și ȕicea adeseori cătră birjari, că el ar pute să fie bogat și ar pute să locuiescă în palate, dar nu voeșce. Un agent de poliție l'a aflat pe Valdemar într'un colț al unei străđi vorbind cu birjarii. El eră îmbrăcat în niște zdrențe murdare. Agentul l'a dus la poliție. Acolo Valdemar n'a voit să dea nici o deslușire. Fiind cercetat cu de-amēnuntul, s'a aflat la el un certi-

ficat, de naștere pe numele Valdemar Kottek, o cărticică dela casa de depunere, unde el avea 10 mii de fr., și o scrisoare dela Smeth. Aflându-se acestea, el n'a mai tăgăduit nimic, ci a spus că e nepotul ambasadorului Chotek și că muma-sa care a murit la 1870 in Londra, a fost nevêsta proprietarului Berry Smeth. După ce și-a terminat studiile in Praga și Viena între anii 1876—77 a fost atașat la legațiunea austriacă din Constantinopol. La 1878, de necas că nu putuse luă de soție pe contesa Ernestina Eckert, s'a hotărît să-și lepede rangul și să se facă lucrător de rând. De-ocamdată, contele a fost internat într-o casă de sănătate ca să se vedă decât nu-i cumva ciocnit la cap.

Necrolog. *Jacob Morariu*, funcționar poștal in pensie și membru in direcțiunea institutului «Bistrițana», a murit in Bistrița, la 12 octombrie, in etate de 58 ani.

OGLINDA LUMEI.

Cronică mică. *Grecii s'au supărat pe români.* Causa supărării este, că guvernul român n'a vrut să aplice pe cale diplomatică succesiunea Zappa, un grec care a trăit in România și a lăsat totă averea sa pentru scopuri culturale din Grecia, ci a dat-o in mâna justiției, singura competentă a rezolvă decât pôte fi valabil un testament prin care se institue ca moștenitoare a unei averi imobile rurale in România o persoană morală nerecunoscută de statul român? E de insemnat, că testamentul a fost atacat și de rude a reposatului, care se află in România. Din cauza acesta, Grecia s'a întrerupt legăturile diplomatice cu România. Sonst keine Schmerzen? — *Din Roma* scrie diarul «Moniteur de Roma», că Papa numai cu condițiunea aceea va da moștenitorului de tron al României dispensatiunea pentru căsătorie, decât se va deobligă să-și crească pruncii in religiunea catolică.

Resbunarea elefantului. Un diar din Cristiania (Norvegia) istorisește următoarea întâmplare curiosă, pe care vi-o trimet. Intr'una din zilele trecute erau mai mulți vizitatori într'un mic circ din Cristiania. Totă lumea admiră pe un elefant blând, căruia ômenii îi dedeau cornuri și prăjituri. Un pantofar — aflându-se mai deștept — a dat elefantului in loc de prăjituri, o bucată de clei inchiemat. Elefantul inghite cleiul, dar se supără grozav. Nici una nici doue, apucă cu tompa pe pantofar, ese cu el repede afară și-l trântese pe teighiaua unui cofetar din vecinătate. Se înțelege că bietul pantofar in «cădătura» lui a strivit peste 100 de prăjituri, pe care a trebuit să le plătescă, neavând pe cine să acuze. Elefantul s'a întors iară in circ, mulțumit de resbunarea lui asupra pantofarului.

Prețul unui bărbat. Ce ai da pentru un bărbat? — Pe mine însami! — ar răspunde o frumoasă cititoare din Europa. Ei bine, in America bărbații valoréză mii de dolari. La Lowell Mass s'a desfășurat un astfel de curios proces. Moses Lahue, insurat cu Fanie Lahue, se inamoră la nebunie de o frumoasă fată cu numele de Ida Klark, și-și părăsi nevêsta spre a trăi cu amanta. Nevêsta vrea să fie compensată de pierderea bărbatului și intentă proces Idei Klark ca să-i plătescă despăgubire, căci i-a luat bărbatul. Mai zilele trecute avu loc desbaterea acestui proces inaintea tribunalului, care condamnă pe Ida Klark să plătescă ex-dnei Lahue suma de 5680 dolari (28 mii lei), ca despăgubire pentru luraarea bărbatului.

Ghicitură de sac.

De Maria P. Simtion.

l	d	s	n	a	a	u	o
o	a	șe	u	p	r	v	t
o	e	c	c	l	n	d	e
r	m	g	r	c	a	'n	s
s	r	Ce	s	d	n	s	d
f	d	u	c	r	se	i	i
T	e	t	ce	i	u	n	te,
e.	r	a	V	a	Și	c	n

Deslegarea se face după promenada calului. Terminul deslegării este 1° decembrie. Intre deslegători se va sorti o carte.

Deslegarea șarașei din nr. 13:

«Lingură»

Deslegare bună primirăm numai dela dșora Voimnia Belle in Chereuș, căreia i s'a și trimis premiul.

Deslegarea ghicitorei de sac din nr. 14:

Ah! mi-i dor, mi-i dor de tinc.

Ângerăș cu dulci lumine!

Ah! mi-i dor și plâng de jale,

Tot privind in a ta cale.

Di și nôpte cu durere

Duios sufletu-mi te cere,

Și cu dulci cu blânde șopte,

Te chem večnic di și nôpte.

Deslegare bună primirăm dela dômnele și domnișorele: Irina Inco n. Radnean, Ana Bobinca, Ana Maior, Aurelia Moldovan, Victoria Grozda, Lucreția și Victoria Rațiu, Mariôra Popovici n. Cornea, Cornelia Fizeșan, Hortense Suciuc Paguba, Fira Serafin n. Pop, Aurica Cosma, Leontina Micșă, Letiția Radeș, Maria P. Simtion, Aurora Doboș, Hermina Jian, Aurelia P. Dessean, Ecatarina Ioaneș, Constanța Gurban, Amalia Crișan, Iosefina Popescu, Ana Pop, Minodora Micșunescu și dela dnii Traian Mureșan, Victor H. Pop, At. Brădean.

Premiul l'a obținut dna Irina Inco n. Radnean in Vața-de-jos.

Călindarul săptămânei.

Diua sept.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sorele
Dumin. a 21 după Rusali, Ev. dela Luca c. 8, gl. 4, a inv 10.	res.	ap.	
Duminecă 18	Ev. Luca	30 Hartman	6 44 4 44
Luni 19	Prof. Ioil	31 Wolfgang	6 45 4 43
Mărți 20	Mart. Artemiu	1 Nov. T. Stf.	6 46 4 41
Mercuri 21	Cuv. Illarion	2 Pom. Reposat	6 47 4 41
Joi 22	Par. Averhic	3 Gotlieb	6 48 4 39
Vineri 23	Ap. Iacov fr. Dlui	4 Par. Barom	6 50 4 37
Sâmbătă 24	Mart. Areta	5 Emerica	6 52 4 36

Proprietar, redactor răspundător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu TIPARIUL LUI IOSIF LANG IN ORADEA-MARE.